

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje i Zelina)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Gradskog muzeja Bjelovar

Glavni i odgovorni urednik: Goran Jakovljević

Tehnički urednik: Željko Vukčević

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar), Miroslav Klemm (Varaždin), Smiljka Marčec (Čakovec), Rastko Pražić (Kutina) i Antun Stišćak (Koprivnica)

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasilu solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Gradski muzej Bjelovar

Za nakladnika: Božidar Gerić

Tisak: COLORPRINT Bjelovar

Broj 13 - ožujak 1990.

God. XIII.

Naklada: 900 komada

Naslovna stranica: Keltski novac iz Ribnjačke kraj Bjelovara, 1. st. pr.n.e.

A-990/97

Iz fundusa etnografske zbirke MGKC

Namjera mi je da putem ovog kratkog stručnog članka nastavim objavljivanje materijala iz bogatog fundusa etnografske zbirke Muzeja grada Koprivnice koji sam započela u prošlom broju Muzejskog vjesnika¹ prezentirajući zemljane pekve. Za ovaj sam broj odabrala skupinu od četiri raritetna primjerka vrlo specifične namjene i upotrebe. Radi se o kliještima za čupanje dlaka koje slobodno možemo smatrati pretečama današnjih suvremenih aparata za brljanje.

Pojavu tog pomagala za održavanje higijene je na našem području² zabilježio dr. Leander Brozović 1953.³ On je tom prilikom spomenuo da su se kliještima za čupanje dlaka koristili muškarci iz sela Koprivnički Bregi, za razliku od ostalih sela spomenutog područja u kojima ta pojava nije zabilježena. Jedan od posljednjih muškaraca koji se koristio tom, vjerujem, bolnom metodom bio je Tomo Krapinec⁴ iz Koprivničkih Bregi, čija kliješta se nalaze u našoj zbirci. Tomo Krapinec je ostao do svog posljednjeg dana vjeran toj spravici kojom je njegovao svoj izgled i u 84. godini života. Nakon njegove smrti običaj je nestao pa je danas ostao samo zapis o njemu, a u našem muzeju i materijalni trag - drvena kliješta.

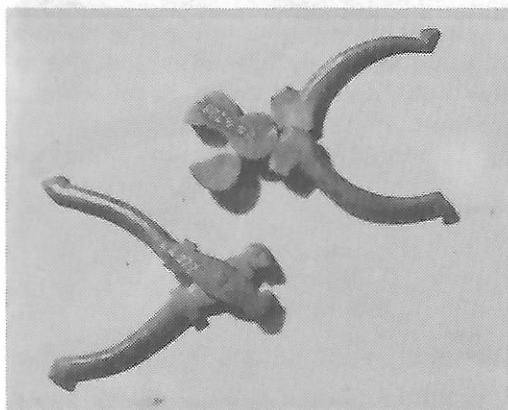
Nazivali su ih **klešće**, **kleščine**. Izrađivane su ručno, vjerojatno uz pomoć nožića. Pretpostavljam da su ih izrađivali sami muškarci za svoje vlastite potrebe.

Iako sva pronađena kliješta imaju isti karakteristični oblik (s dva kraka spojena metalnom osovinom) postoje razlike u mnogim pojedinostima njihove konačne izvedbe. Razlikuju se po dimenzijama, po obliku i veličini glave za hvatanje dlaka te po obliku drškama. Dok su kod jednih drške potpuno ravne, druge su sa više ili manje zaobljenim drškama. Neka kliješta su čak i ukrašena jednostavnim rezbarenim ornamentalnim motivima (grančicama, trokutićima u rozeti, brazdicama i piramidicama). S obzirom na variranje svih tih elemenata možemo reći da svaki par kliješta predstavlja unikatni proizvod

svakog pojedinca koji je i na tako banalnom primjeru pokazao interes za oblikovanjem istovremeno lijepog i upotrebnog.

U etnografskoj zbirci MGKC nalaze se četiri para kliješta za čupanje dlaka:⁵

KLJEŠTA za čupanje dlaka, inv. br. 227 (sl. 1), izrađena su ručno od crvenosmedeg drveta. Dugačka su 13,5 cm, a sastavljena su od dva dijela, dva kraka kliješta koji su spojeni metalnom osovinom. Imaju malu glavicu za hvatanje dlaka, blago zadebljanje ispod nje (na mjestu gdje dolazi osovina). Na mjestu spoja glave s drškom također se nalazi zadebljanje koje je dekorirano rezbarijama u obliku paralelnih brazdica. Drške su blago zaobljene, a na krajevima imaju zadebljanje koje je dotjerano širokim ravnim rezovima. Cijela kliješta su pažljivo obrađena, glatkih ploha, a još su u vrlo dobrom stanju. Datirana su na prijelaz 19/20. st. Koprivnički Bregi su mjesto njihove izrade, upotrebe i nalaza.⁶

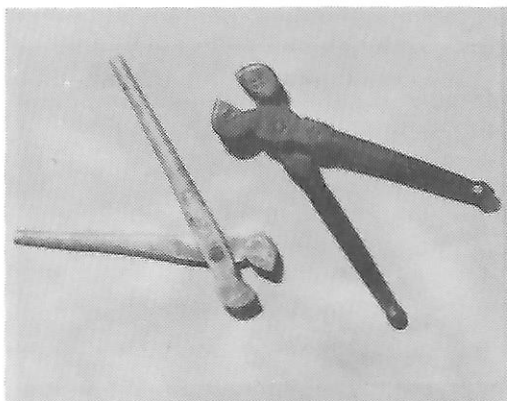

Sl. 1. Kliješta za čupanje dlaka, inv. br. 227 i 228

KLJEŠTA za čupanje dlaka, inv. br. 228 (sl. 1), izrađena su ručno od drveta. Sastavljena su od dva dijela, dva kraka kliješta koji su spojeni metalnom osovinom. Dužine su 14,5

cm. Imaju valjkastu debelu glavicu za hvatanje dlaka, a na mjestu gdje su spojena osovinom nalazi se oblo zadebljanje. Između glave i drška je izbočina koja je ukrašena rezbarenim motivima u obliku brazdica koje se križaju tvoreći u međuprostorima male piramide. Drške su zaobljene, a na krajevima imaju izbočenja. Duž bočnih strana (vanjskih i unutarnjih) ukrašene su rezbarenim motivom stilizirane grančice. Cijela kliješta su pažljivo obrađena i u dobrom su stanju. Datirana su na prijelaz 19/20. st. Koprivnički Bregi su mjesto njihove izrade, upotrebe i nalaza.⁷

KLIJEŠTA za čupanje dlaka, inv. br. 229 (sl. 2), izrađena su ručno od drveta svijetle boje. Dužine su 15,3 cm, a vrlo su jednostavnog oblika. Sastavljena su od dva dijela, dva kraka koji su međusobno spojeni metalnom osovinom. Osovina je malo korodirala. Imaju zadebljalu, ali malu glavicu za hvatanje dlaka i ravne drške koje se prema krajevima još stanjuju. Nemaju nikakva dekorativna zadebljanja i rezbarene motive. U dobrom su stanju, ali su unutarnje plohe glavice malo oštećene. Datirane su na prijelaz 19/20. st. Koprivnički Bregi su mjesto njihove izrade, upotrebe i nalaza.⁸

Sl. 2. Kliješta za čupanje dlaka, inv. br. 229 i 230

KLIJEŠTA za čupanje dlaka, inv. br. 230 (sl. 2), izrađena su ručno od tamnosmedeg drveta. Dugačka su 16,5 cm. Sastavljena su od dva dijela, dva kraka koji su spojeni metalnom osovinom. Imaju veliku, valjkastu glavicu za hvatanje dlaka, zadebljanje na mjestu gdje je

utaknuta osovina, te zadebljanje na spoju glave i drška. Drške su ravne, a na krajevima isto imaju čvorasto zadebljanje. Površine su glatko i precizno obrađene, a na pojedinim dijelovima ukrašene rezbarenim ornamentalnim motivima. Na bočnim, ravnim stranama glavice te na bočnim stranama zadebljanja na početku držaka nalazi se rezbareni ukras u obliku trokutića složenih u rozete. Zadebljanja na počecima držaka ukrašena su i rezbarenim motivom paralelnih brazdica. Kliješta su u dobrom stanju, a datirana su na prijelaz 19/20. st. Koprivnički Bregi su mjesto njihove izrade, upotrebe i nalaza.⁹

Budući da se prilikom prikupljanja etnografskog materijala nisu redovito vodile detaljnije bilješke o načinu izrade, upotrebe te mnogim drugim elementima bitnim za potpunu i konačnu analizu samog predmeta, ali i običaja uz koji je predmet nužno vezan, ovaj kratak osvrt je samo uvod u cjelovitije istraživanje koje zahtijevaju gore navedeni predmeti kao i svi drugi predmeti unutar etnografske zbirke.

Napomene:

1. V. Bobnjarić, O pojavi pekve u koprivničkom kraju, Muzejski vjesnik 12, Bjelovar 1989, str. 74-76.
2. Misli se na područje općine Koprivnica.
3. Zapis o pojavi kliješta objavljen je u: Zbornik muzeja grada Koprivnice, sv. I, 1953, str. 32.
4. Tomo Krapinec (Mikulčev, prije Podunajčev).
5. L. Brozović je spomenuo u svom zapisu da se jedan primjerak ovakvih kliješta čuva u Etnografskom muzeju u Zagrebu.
6. Poklonila ih je Marica Puhalo iz Koprivničkih Bregi 17. 12. 1946.
7. Poklonio ih je N. Crnković iz Koprivničkih Bregi 1957.
8. Poklonio ih je Franjo Belošević iz Koprivničkih Bregi 1947.
9. Poklonio ih je Nikola Krapinec, sin Tome Krapinca, iz Koprivničkih Bregi 1946.

Izvori:

1. Dokumentacija Muzeja grada Koprivnice
2. Zbornik muzeja grada Koprivnice, sv. I, 1953.

SUMMARY

The ethnographic collection of Koprivnica Town Museum contains four pairs of pincers for hair plucking of moustache and beard.

They are made of various kind of wood as

the products of hand making by a small knife. Their characteristic shape consists of two identical parts, two legs tied together by the metal axle. The most usually their heads are rounded and legs are straight or lightly rounded, too. Some of them are decorated with thicker parts and curved ornaments.

The time of their production is placed at the end of the 19th century or at the beginning of the 20th century. They originate from village Koprivnički Bregi near town Koprivnica.

Translated by: Venija Bobnjarić

Nada MATIJAŠKO, Muzej prehrane "Podravka" Koprivnica

Kruh i pecivo - eksponati u Muzeju prehrane

Koncepcija muzejske postave Muzeja prehrane "Podravka" obuhvaća i prezentiranje prehrambenih eksponata koji svojim neposrednim trodimenzionalnim prisustvom predočavaju vrste i oblike namirnica. U posebnoj vitrini izloženi su primjerci kruha i peciva, pisanice izrađene starim tehnikama i motivima ukrašavanja te skupina "prga". Ovaj put želimo skrenuti pažnju na eksponate od tijesta.

Mjesec dana prije otvaranja Muzeja prehrane, dakle, u listopadu 1982., etnolog Smiljana Petr - Marčec obišla je više sela u koprivničkoj okolici radi suradnje sa osobama koje znaju izraditi, za njihovo selo ili kraj, karakteristične oblike kruha i peciva, ili znaju šarati pisanice. Ostvarena je suradnja s Aktivom žena iz Molvi, Julkom Begić iz Kopr. Bregi, obitelji Paurović iz Velikog Poganca, Katom Brcković iz Globočeca i Valentom Županićem iz Štaglina. Svi preuzeti predmeti bili su darovani Muzeju.¹

Žene iz Molvi ispekle su uskršnju pletenicu, kruh i kugluf te pripremile dvanaest prga i pet pisanica.

Uskršnja pletenica i kruh osuli su se nakon nekoliko mjeseci, a kugluf² je popljesnivio. Primjerci nisu bili konzervirani. O izgledu kruha nemamo podataka, a na oblik uskršnje pletenice upućuje nas negativ i fotografija prstenaste pletenice domaće izrade.³

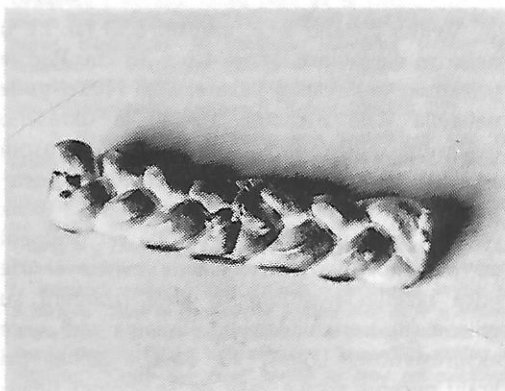
Pisanice iz Molvi izrađene su u tehnici šaranja voskom i crno su obojene. Veoma naliče crtežima pisanica iz Etnografskog muzeja u Zagrebu, prikazanih uz članak M. Gušić "Podravske pisanice".⁴ Kao i prije pedesetak godina, pisanice na sebi nose "crtež u obliku cvijeta, tulipana, klinčeca ili drugog kakvog cvijeta"⁵ (npr. durdice, kao što je na jednoj

pisanici iz Muzeja prehrane). Do danas su u postavi ostale četiri pisanice iz Molvi.

Zene Aktiva izradile su i dvanaest stožastih prga visine 7 cm od kojih je do danas sačuvano osam.

Julka Begić dala je za Muzej pet pisanica obojenih smeđom bojom od lukovih ljusaka i ornamentiranih umatanjem u lišće. U postavi su ostale tri bregovske pisanice.

Obitelj Paurović izradila je kruh za svečane prilike, uskršnju pletenicu i omanje pleteno srce. Blagdanski kruh okruglog oblika ukrašen je pletenicama i mašnicama od tijesta.⁶ Jedna pletenica obavlja bočnu površinu kruha, a druga uska pletenica postavljena je na sredinu gornje plohe kruha. U samom centru i na svim četirima stranama prostora, između dviju koncentričnih pletenica, stavljena je po jedna mašnica. Kruh je bio u postavi oko dvije godine. Nije bio konzerviran radi ispitivanja trajnosti neprepariranog kruha. Negativ 35 mm

Sl. 1. Uskršnja pletenica, Veliki Poganac, izrađena u seoskom domaćinstvu.